Originalni naučni rad
UDK:373:343.9
DOI:10.7251/ZND2601048Z

POTREBE PREVENTIVNIH EDUKATIVNIH PROGRAMA O KOCKANJU U OSNOVNOJ ŠKOLI

prof. dr Nera Zivlak-Radulović
specijalista psihijatrije, supspecijalista za bolesti zavisnosti [10]
UKC RS, Klinika za psihijatriju i Fakultet zdravstvenih nauka, Panevropski univerzitet Apeiron

diplomirani psiholog Radomir Topić,
Centar za savjetovanje, prevenciju i oporavak od zavisnosti Banja Luka

diplomirani socijalni radnik Maja Tomanić,
Centar za savjetovanje, prevenciju i oporavak od zavisnosti Banja Luka

Apstrakt rada:

Uvod*: Centar za savjetovanje, prevenciju i oporavak od zavisnosti Banja Luka je realizovao projekat „I jedan je mnogo“ u periodu od novembra do decembra 2025 godine u 5 osnovnih škola u Banja Luci.*

Cilj rada *je da se omogući uvid u detaljniju sliku informisanosti i stavova osnovnoškolaca kao i zaposlenika osnovnih škola o zavisnostima o igrama na sreću.Cilj je bio i da se utvrdi potreba za budućom realizacijom preventivnih aktivnosti na populaciji učenika osnovnih škola i načina na koji se trebaju realizovati.*

Metod rada*: U 5 izabranih osnovnih škola na području grada Banja Luka urađene su edukativne radionice na temu igara na sreću među učenicima 8 i 9 razreda ovih škola uz edukativne radionice i za nastavnike. Tokom realizacije radionica urađeni su i upitnici koji su nakon završenog projekta poslužili za statističku obradu podataka i omogućili nam dublji uvid u informisanost i stavove mladih o ovoj problematici a takođe i nastavnog osoblja. Istraživanje je bilo dominantno frekvencijsko iako smo u par slučaja koristili testiranje razlika aritmetičkih sredina i korelacije. Uzorak je činilo 666 učenika osnovnih škola osmih i devetih razreda i 55 zaposlenih.*

Rezultati*: Rezultati sugerišu da mladi nemaju dovoljno znanja o igrama na sreću ali i da je velik dio informacija koje imaju pogrešan i stereotipan. Dokazali smo da mladi imaju mnogo više pristupa igrama na sreću nego što je to bezbjedno. Bez obzira na to pokazali su značajno interesovanje za više radionica na temu zavisnosti o igrama na sreću ali i o drugim sociopatološkim pojavama. I nastavnici su pokazali da postoji značajan prostor za unapriđenje njihovog znanja i da su rezultati prije i poslije radionice imali statistički značajne razlike. Kada posmatramo pol, školu i iskustvo sa kockarnicama vidimo da postoji neznatna povezanost između pola i iskustva sa kockarnicama dok sa školama ne postoji statistički značajna povezanost.*

Ključne riječi*: igre na sreću, informisanost, stavovi, prevencija, edukacija*

[10] nera.zivlak@kc-bl.com,cspoz.bl@gmail.com

UVOD

Torre, Zoričić (2013) navode da se kockanje može definisati kao ulaganje novca ili nečega što ima materijalnu vrijednost u događaj neizvjesnog ishoda sa svrhom uvećanja uložene svote ili dobara odnosno kao ulaganje finansijskih vrijednosti u događaje neizvjesnog ishoda s nakanom zarade. Bez vrijednosnog uloga kockanje se pretvara u igru ili zabavu.

Američka psihijatrijska asocijacija kroz DSM V (2022) navodi kriterijume za zavisnost od kockanja. Zavisnost od kocke se posmatra kao stalna i problematična aktivnost kockanja koja klinički značajno oštećuje osobu i utiče na njeno svakodnevno funkcionisanje i kvalitet života. Prema ovim kriterijumima postoji zavisnost od kockanja kada kod pojedinca kojeg dijagnostikujemo utvrdimo da su prisutni četiri ili više dolje navedenih obilježja u jednogodišnjem periodu.

1. Osoba ima potrebu da tokom aktivnosti kockanja povećava iznos novca koji ulaže da bi postigla željeno uzbuđenje.
2. Kada pokuša da prestane sa kockanjem ili da ga smanji osjeti nemir, nervozu i razdražljivost.
3. Osoba svaki put neuspješno nastoji da uspostavi kontrolu nad svojim ponašanjem oko aktivnosti kockanja u smislu smanjenja ili prestanka.
4. Misli osobe su često usmjerene u pravcu nabavke novca za igru ili novca kojim bi se nadoknadile posljedice gubitka novca.
5. U situacijama kada se osoba osjeća loše često pribjegava aktivnostima kockanja.
6. Kada izgubi novac osoba sljedeći dan kocka da bi nadoknadila gubitke.
7. Laž je često prisutna u komunikaciji osobe sa okruženjem da bi se prikrilo koliko je prisutan problem posljedica kockanja.
8. Prisutne su posljedice na planu prekida ili gubitka emotivnih veza, uticaja na poslovni plan, napredovanja u obrazovnom ili poslovnom smislu.
9. Osoba stalno traži oslonac u drugima u njegovom okruženju da bi sanirala posljedice koje su nastale njenim kontinuranim i problematičnim kockanjem.

Prevelika je dostupnost prodajnih mjesta gdje se osoba može uključiti u aktivnosti kockanja što je prema Mandić, Lamešić i Ricijaš, (2020) dovelo do porasta problematičnog kockanja mladih. Prema Gupta, Derevensky(2008) navodi se da potpuna etiologija problematičnog kockanja među mladima nije jasna, ali se kao poznati faktori izdvajaju stil roditeljstva, prihvatljivost, izloženost i pristup kockarnicama, osobine ličnosti, impulzivnost i emocionalna dispozicija koji djelujući zajedno određene pojedince izlažu povećanom riziku u vrlo ranoj dobi. Ono što je zabrinjavajuće u našem društvu je porast razvoja ove problematike u opštoj populaciji i spuštanje starosne granice prvog početka pristupanja kockanju i klađenju pa se posljedice ove problematike počinju osjećati već uveliko vrlo rano na razvojnom putu mladih ljudi. Ovo nas obavezuje da radimo preventivne aktivnosti na mlađim uzrasnim populacijama već od osnovne škole. Udruženje "Narko-NE" i "KJU" Porodično savjetovalište Sarajevo (2016) su radili istraživanje među mladima kada je u pitanju starosni uzrast djece od 13 do 17 godina i njihovih aktivnosti igranja igara na sreću. Uzorak je činilo 1.168 ispitanika. Analizom uzorka je dobijeno da procentualno 38,6% ispitanika ove starosne dobi igra neku od igara na sreću. Evidentno je da se radi o velikom procentu mladih iz ove uzrasne kategorije što svakako zabrinjava. Mnogobrojna istraživanja na ovom području pokazuju da je ukoliko je ova aktivnost prisutna u ovom razvojnom periodu to povećava mogućnost takvih aktivnosti u odrasloj dobi i preteću razvoja zavisnosti od kockanja.

Centar za savjetovanje, prevenciju i oporavak od zavisnosti Banja Luke vođen informacijama spuštanja starosne granice prvog kontakta mladih sa aktivnostima kockanja i klađenja, sve većoj ponudi na tržištu različitih oblika kockanja i postojanju zabluda o kockanju je kroz projekat „I jedan je mnogo" uradio preventivne aktivnosti u osnovnim školama, u mjesecu borbe protiv bolesti zavisnosti od 15.11.2025 godine do 15.12.2025 godine.

CILJ RADA

Cilj rada je da se omogući uvid u detaljniju sliku informisanosti i stavova osnovnoškolaca kao i zaposlenika osnovnih škola o zavisnosti o igrama na sreću. Cilj je bio i da se utvrdi potreba za budućom realizacijom preventivnih aktivnosti na populaciji učenika osnovnih škola i načina na koji se trebaju realizovati.

METOD RADA

Centar za savjetovanje, prevenciju i oporavak od zavisnosti Banja Luka je realizovao projekat „I jedan je mnogo“ u periodu od novembra do decembra 2025 godine u 5 osnovnih škola u Banja Luci. Škole su izabrane metodom slučajnog izbora s tim da je ulogu igrala i činjenica da u nekim školama uprave škola nisu bile zainteresovane za sprovođenje ovih aktivnosti a neke od škola su istovremeno imale neke druge aktivnosti pa se nismo mogli uklopiti u vremenski okvir koji nam je ponuđen.

U 5 izabranih osnovnih škola na području grada Banja Luka urađene su edukativne radionice na temu igara na sreću među učenicima 8 i 9 razreda ovih škola uz edukativne radionice i za nastavnike. Tokom realizacije radionica urađeni su i upitnici koji su nakon završenog projekta poslužili za statističku obradu podataka i omogućili nam dublji uvid u informisanost i stavove mladih o ovoj problematici a takođe i nastavnog osoblja. Istraživanje je bilo dominantno frekvencijsko iako smo u par slučaja koristili testiranje razlika aritmetičkih sredina i korelacije. Uzorak je činilo 666 učenika osnovnih škola osmih i devetih razreda i 55 zaposlenih.

U sklopu projekta „I jedan je mnogo“ koristili smo 3 upitnika za korisnike:

1. Anketa za učenike – ispitivanje stavova, informisanosti i navika učenika vezano za zabavne igre i igre na sreću. Popunjavali su je učenici anonimno, na kraju radionice. Anketa je sadržala 8 item-a otvorenog tipa i 2 item-a zatvorenog tipa.
2. Drugi instrument je bio evaluacioni list – evaluacija radionice od strane učenika koji su popunjavali učenici anonimno u prosjeku 10 dana poslije radionice. Sastojao se od 9 pitanja zatvorenog tipa i 3 pitanja otvorenog tipa.
3. Test informisanosti – skala od 10 ajtema, popunjavalo ga je osoblje škole prije i poslije radionice (nastavno, stručno, administrativno i tehničko osoblje). Cilj je bio da se utvrdi koliko su zaposlenici škole bili informisani o bolestima zavisnosti i koliko informacija su usvojili tokom radionice. Sastojao se od 10 pitanja zatvorenog tipa.

REZULTATI

Tabela 1. Broj djece-ispitanika koji su učestvovali u projektnim aktivnostima po školama

	Ženski		**Muški**		**Bez odgovora**		**Ukupno**	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Sveti Sava	120	49,4	122	50,2	1	0,4	243	36,5
Branko Radičević	64	52,5	55	45,1	3	2,5	122	18,3
Stanko Rakita	40	42,1	55	57,9	0	0	95	14,3
Ivan Goran Kovačić	41	45,1	49	53,8	1	1,1	91	13,7
Borisav Stanković	53	46,1	61	53,0	1	0,9	115	17,3
Ukupno	318	47,7	342	51,4	6	0,9	666	100,0

Tabela 2. Odgovori djece na pokušaj definisanja riječi kockanje

Šta misliš da znači riječ Kockanje?		
	N	%
Gubitak novca	181	27,18
Igra za novac	144	21,62
Igre na sreću	123	18,47
Zavisnost	79	11,86
Ostalo	41	6,16
Klađenje	34	5,11
Rizik	26	3,90
Gubitak vremena	17	2,55

Tabela 3. Saznanja djece /ispitanika o iskustvenim spoznajama preko drugih o kockanju

Da li si ikad vidio/la (odraslu osobu ili tinejdžera) kako se kocka ili kladi?		
	N	%
da	498	74,8
ne	167	25,1
bez odgovora	1	0,2
ukupno	666	100,0

Tabela 4. Mišljenje djece/ ispitanika o razlozima kockanja

Zašto misliš da neki ljudi vole da se kockaju ?		
	N	%
Nada za uspjeh	221	33,18
Nada za uspjeh i zabava	151	22,67
Zabava	90	13,51
Nada za uspjeh i zavisnost	83	12,46
Zavisnost	74	11,11
Zabava i zavisnost	15	2,25
Ostalo	13	1,95
Ne znam	9	1,35

Tabela 5. Mišljenje djece/ ispitanika o posljedicama kockanja

Šta se, po tvom mišljenju, može dogoditi kada neko previše kocka?		
	N	%
Gubitak novca	349	52,40
Gubitak porodice	205	30,78
Zavisnost	191	28,67
Gubitak zdravlja	138	20,72
Gubitak svega	88	13,21
Suicid	76	11,41
Agresija	64	9,61
Ostalo	8	1,20
Ne znam	2	0,3

Tabela 6. Mišljenje djece-/ispitanika o njihovim osjećanjima kada bi neko u porodici gubio novac zbog kockanja

Kako bi se osjećalo dijete čiji roditelj stalno gubi novac na kockanje?		
	N	%
zabrinuto	558	83,78
ljuto/tužno	495	74,32
nezadovoljno	311	46,70
ushićeno	26	3,90
radosno	17	2,55

Tabela 7. Mišljenje djece-/ispitanika o pristupu djece kladionicama

Da li misliš da djeca trebaju imati pristup kladionicama?		
	N	%
Da	17	2,6
Ne	629	94,4
Bez odgovora	20	3,0
Ukupno	666	100,0

Tabela 8. Mišljenje djece-/ispitanika o razlozima nepristupanja djece kladionicama.

Zašto misliš da djeca ne trebaju da imaju pristup kladionicama?		
	N	%
Premladi su	244	36,64
Opasnost od zavisnosti	160	24,02
Gubitak novca	60	9,01
Ne bi trebali bez obzira na uzrast	51	7,66
Ostalo	39	5,86
Nisu svjesni opasnosti	35	5,26
Ne smiju prema zakonu	11	1,65
Ne znam	5	0,75

Tabela 9. Mišljenje djece-/ispitanika o razlikama zabavnih igara od kockanja.

Po čemu se razlikuju igre koje su zabavne od onih koje mogu biti opasne		
	N	%
Nema gubitaka	238	35,74
Bolja zabava	218	32,73
Nema opasnosti	149	22,37
Ostalo	5	0,75

Tabela 10. Mišljenje djece-/ispitanika o načinima pomoći u situacijama kada im se drugovi interesuju za kockanje

Šta bi rekao/la drugu koji počne da se interesuje za kockanje?		
	N	%
Razgovor	228	34,23
Upozorenje na posljedice	175	26,28
Savjet kako da izbjegne opasnost	101	15,17
Razgovor i upućivanje na stručnu	31	4,65

pomoć		
Ništa	23	3,45
Kritika	22	3,30
Razgovor pa distanca	21	3,15
Distanca	14	2,10
Upućivanje na stručnu pomoć	12	1,80
Ne znam	5	0,75
Ostalo	4	0,60

Tabela 11. Evaluacija radionica od strane djece ispitanika

	AS	**Odgovori**
Voditelj/ica je bio prijatan/a i podsticao/la učenike na učešće	4,49	624
Voditelj/ica je jasno objašnjavao/la teme i zadatke	4,46	630
Voditelj/ica je odgovarao/la na pitanja na jasan i razumljiv način	4,42	630
Osjećao/la sam se prijatno i opušteno na radionici	4,22	626
Primjeri i materijal korišteni na radionici su bili jasni i korisni	4,20	624
Tema radionice mi je bila zanimljiva	3.64	629
Naučio/la sam nešto novo na radionici	3,64	623

Tabela 12. Evaluacija radionica

Da li biste željeli još sličnih radionica u školi?		
	N	%
DA	433	68,5
NE	193	30,5
Bez odgovora	6	1

DISKUSIJA

Kada govorimo o projektima prevencije neophodno je raditi programe univerzalne prevencije kroz kontinuranu i stručnu edukaciju društva o odgovornom kockanju te da se što ranije prepozna i interveniše pri problemskom kockanju kod mladih ljudi kroz školske programe. Školski programi trebaju da budu usmjereni posebno na vršnjačke skupine iz kruga selektivnih intervencija usmjerenih na mlade, za senzibilizaciju problema kockanja ali i drugih zavisničkih ponašanja, i razrješenju sukoba razvojnog adolescentog perioda.

Društvo psihologa Republike Srpske u saradnji sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite i Republičkim pedagoškim zavodom (2021) je uradilo istraživanje "Stavovi učenika i nastavnika o bolestima zavisnosti i njihovoj prevenciji u osnovnim školama u Republici Srpskoj. U ovoj publikaciji

su između ostalog predloženi i programi primarne prevencije u oblasti razvoja zavisnosti kod učenika osnovne škole kao posebno osjetljive populacije. U tom istraživanju su i nastavnici naveli da bi prevencija bila u ovom uzrastu značajna i kvalitetnija kada bi se u preventivne programe uključili predstavnici zdravstvenih institucija, udruženja, roditelji i stručne službe škole. Navedeno je da je preventivne programe najbolje raditi kroz radionice koje su prilagođene ovom uzrastu.

Centar za savjetovanje, prevenciju i oporavak od zavisnosti Banja Luka je u periodu od 15 novembra do 15 decembra radio preventivne aktivnosti i "Jedan je mnogo"koji su se pokazali uspješnim kod učenika osnovnih škola 8 i 9 razreda kao pilot projekat sa nadom da preraste u sastavni dio obrazovnog programa jačanja mladih ljudi. Anketu za učenike popunilo je 666 učenika od čega je bilo 318 učenica odnosno 47,7% i 342 učenika ili 51,4% učenika a 6 učenika nije odgovorilo na pitanje o polu (tabela1.). Važno je naglasiti da nisu svi učenici popunjavali anketu zato što nisu imali saglasnost roditelja za učestvovanje u anketi pa je broj učenika koji su učestvovali u radionicama bio nešto veći od 666. U rezultatima informisanosti djece o ovom problemu navešćemo samo neke od rezultata.

Najčešće djeca definišu kockanje kroz materijalni aspekt što je za njih konkretnije dok apstraktnije odgovore nalazimo u manjem procentu. 144 učenika tj. 21,6% kockanje vidi kao igru za novac ili 123 ili 18,47% kao igre na sreću (tabela 2.). Djeca/ispitanici su na pitanje da li su vidjeli drugu osobu kako se kladi ili učestvuje u igrama na sreću (tabela 3.) njih 498 ili 74,8% odgovorili da jesu. Ovaj podatak je posebno zabrinjavajući s obzirom da bi maloljetnim osobama trebao biti zabranjen pristup lokacijama gdje se realizuju igre na sreću. Na pitanje šta se po njihovom mišljenju, može dogoditi kada neko kocka, više od polovine ispitanika (52,4%) istaklo je materijalni gubitak u vidu novca, nekretnina i dugova.Približno jedna trećina je navela društveni aspekt gubitaka. Patološke pojave kod pretjeranog učestvovanja u igrama na sreću su nešto manje navođene (tabela 5). Na pitanje o mogućim razlozima zbog kojih ljudi kockaju skoro svi odgovori su se mogli grupisati u 6 (pa čak i 4) kategorije dok je ostalih odgovora bilo veoma malo. U ovim odgovorima opet dolazi do izražaja manjak apstraktnog razmišljanja pa se najviše odgovora grupisalo oko materijalnog dobitka i zabave dok su zavisnost percipirali kao mnogo manje zastupljen razlog kockanja. 222 djece ili 33,18 % smatra da je razlog za kockanje nada za uspjehom a 151 ili 22,67% da je ujedno nada za uspjehom i zabava (tabela 4.). Kada je postavljeno pitanje o emocijama djece čiji roditelji previše troše na igre na sreću većina ispitanika pravilno je prepoznavala emocije i davala adekvatne odgovore. Važno je naglasiti da je ovo bilo pitanje sa ponuđenim odgovorima pri čemu su učenici mogli izabrati jednu ili više opcija (tabela 6). Na pitanje zašto misle da djeca ne trebaju da imaju pristup kladionicama jedna trećina ispitanika prosto navodi da je to zato što su previše mladi, bez dodatnog objašnjavanja. Ostali ispitanici navode konkretne opasnosti koje prate odlazak u kladionice (tabela 8). Još jedno pitanje na koje smo dobili očekivane odgovore tj. da li djeca trebaju imati pristup kladionicama značajna većina je navela da ne trebaju kao svoj odgovor tj. 629 ili 94,4% .17-toro djece ili 2,6% odgovorilo da trebaju što govori u prilog da su ova djeca već imala iskustvo sa ovim aktivnostima (tabela 7.) 20 –toro djece ili 3,0% nije odgovorilo.

Kada posmatramo procjenu radionice od strane učenika (tabela 11.) primjećujemo da su više ocjene dobijali voditelji i način vođenja radionice nego sama tema i sadržaj radionice. Iz toga možemo zaključiti da učenici generalno imaju neka znanja o igrama na sreću, da imaju formirane stavove i da postoji izražen otpor mijenjanju tih stavova. U skladu sa prethodnim rezultatima, učenici su dominantno zadovoljni ovakvim načinom rada i više od dvije trećine učenika (68,5% ili 433) navodi da bi željeli još sličnih radionica ubuduće (tabela 12).

U toku ovih aktivnosti uradili smo edukativnu radionicu i sa stručnim službama škola. Iz tehničkih razloga nismo bili u mogućnosti da u svim školama uradimo test informisanosti prije i poslije radionice pa tako da raspolažemo sa rezultatima testa za 55 zaposlenika škola iz 3 škole a retest samo za 33 zaposlenika iz dvije škole. Iz ovih rezultata najinteresantniji podatak je da dvije

trećine ispitanika smatra da ne treba dodatne edukacije o bolestima zavisnosti. Ako poredimo rezutate testa informisanosti prije i poslije radionice vidimo da nije bilo nekih statistički značajnih promjena odgovora prije i poslije radionice osim kod pitanja o potrebi edukacije s obzirom da je 9 ispitanika ipak promjenilo odgovor u smjeru pozitivnog nakon edukacije. Takođe na pitanje da li se zavisnost od kockanja liječi, 12 ispitanika nakon edukacije je promjenilo odgovor u pozitivan što govori u prilog postojanja predrasuda, zabluda i neznanja kada je u pitanju ova problematika.

Bilić, Opić (2013) kroz istraživanje navode da su najčešći razlozi zbog kojih mladi kockaju zabava i užitak (hedonizam) i socijalni razlozi (druženje). Faktori koji dovode do sklonosti aktivnosti kockanja su osjetljivost na nagradu, potreba za uzbuđenjem i bijeg od dosade. Mladi ovo vide kao lagan način zarade što podstiče razmišljanja o glamuroznom životu koji se prezentuje kroz medije i društvene mreže ali mogućnost da se ekonomski osamostale od roditelja. U našem istraživanju su mladi i pokazali da smatraju da su razlozi za kockanje nada u u uspjeh i zabava što implicira materijalnu korist koja se izjednačava sa uspjehom i zabava kao socijalni kontekst. Istraživanja (Dodig i Ricijaš, 2014; Bilić i Opić, 2013) pokazuju da ova rizična ponašanja služe mladima da se lakše nose sa neugodnim emocijama i frustracijama. Za mlade ovo predstavlja poželjan oblik zabave koji pri tom može dovesti i do uspjeha .S druge strane smatraju da ovaj oblik ponašanja ne dovodi do primjetnih posljedica na zdravstvenom i socijalnom planu. I naše istraživanje je pokazalo da najveći dio ispitanika je naveo da ono što se najčešće može desiti je gubitak novca što znači da se i razlozi i posljedice gledaju kroz materijalno. Među rizične faktore koji dovode do uključivanja u ove aktivnosti spadaju svi oni faktori koji su rizični za druge oblike zavisnosti kada su u pitanju lični faktori: nisko samopouzdanje, izloženost stresu, prisustvo depresivnih simptoma, impulsivnost, itd. S druge strane porodična disfunkcionalnost je takođe faktor koji se ubraja u nepovoljno emocionalno okruženje koje može biti razlog uključivanju u ovakve aktivnosti. U našem istraživanju kada su govorili o svojim emocijama najveći procenat djece je naveo da bi bili zabrinuti, ljuti ili tužni ukoliko bi neko od roditelja stalno gubio novac na kockanju. Dostupnost i pristupačnost su rizični faktori za aktivnosti kockanja. Dostupnost se ogleda kroz postojanje kokcarskih sadržaja u nekom prostoru. Pristupačnost može biti geografska kada su kladionice blizu a vremenska kada je vrijeme kladionica prilagođeno. Društvena atmosfera naglašava kockanje kao vid zabave koji je bezazlen. U razgovoru sa mladim u našem uzorku vidjeli smo da su često prisutvovali aktivnostima kockanja jer su kako su naveli imali priliku da ih vide. Takođe su nam naveli da znaju da se na nekim benzinskim pumpama može u kafićima koji se nalaze pored njih realizovati kockarska aktivnost. Na prostoru Republike Srpske a i Bosne i Hercegovine je evidentan porast broja kladionica a i njihova geografska i vremenska pristupačnost što je zabrinjavajuće .Osim svih ovih faktora nezaobilazan je i uticaj vršnjaka u ovoj životnoj dobi. Kada su upitani na koji način bi prsitupili svojim vršnjacima kada imaju saznanja da se interesuju za kocku veći broj njih je smatrao da bi oni dali savjet kako da se izbjegne ta opasnost i da bi upozorili na posljedice a samo je manji broj naveo da bi uputili na stručnu pomoć. Jocić, (2019) navodi da su negativne posljedice koje se javlju kod mladih koji su uključeni u aktivnost kockanja neispunjavanje školskih obaveza, bez motivacije za boljim školskim uspjehom i učestali izostanci. Ovi mladi kroz razvijanje problema do kojih dovodi kockanje postaju socijalno izolovani a još jedna od opasnosti je veći rizik za razvijanje drugih oblika zavisnosti.

Važno je da mladi usvoje zdrave stavove prema kockanju, tako da prepoznaju da to nije način zarade, niti je to zdrav način bijega od životnih stresora. Prema Gupta, Derevensky(2008) ključno je implementirati preventivne programe, kao i pružiti terapijsku podršku onima koji imaju problema. Iako su donekle slični u mnogim aspektima drugim visokorizičnim ponašanjima adolescenata, problemi s kockanjem među mladima su prošli relativno nezapaženo. Često se ovaj problem naziva i skrivenom zavisnošću, a svim osobama koje rade s adolescentima se savjetuje da razumiju i riješe ovaj problem.

ZAKLJUČAK

Centar za savjetovanje, prevenciju i oporavak od zavisnosti Banja Luka je u periodu novembra 2025 godine do decembra 2025 godine u mjesecu borbe protiv bolesti zavisnosti uradio projekat "I jedan je mnogo" s ciljem prevencije informisanosti i stavova mladih o problemu kockanja. Obuhvaćeno je 5 škola sa područja opštine Banja Luka sa 666 đaka i 55 ispitanika stručne službe škole. Rađene su radionice i sa učenicima i sa stručnom službom škole. U toku radionica učenike smo anketirali a poslije smo te podatke obradili statistički .Održali smo radionice i sa stručnom službom škole u svrhu pružanja edukativnih podataka o pružanju stručne pomoći kod zavisnosti od kockanja a svakako i informacija o načinima prepoznavanja.

Ono što je najznačnije tokom ovog istraživanja je da su radionice evaluirane kao dobar način rada sa ovom uzrasnom kategorijom jer su i ispitanici/djeca ocjenili ovakav način rada dobrom ocjenom. Podatak koji je zabrinjavajući iz ovog istraživanja je da je dosta ispitanika bilo prisutno aktivnostima kockanja i klađenja s obzirom da bi maloljetnim osobama trebao biti zabranjen pristup lokacijama gdje se realizuju igre na sreću. U istraživanju je pokazano da učenici generalno imaju neka znanja o igrama na sreću, da imaju formirane stavove i da postoji izražen otpor mijenjanju tih stavova. Zbog toga smatramo da je neophodno kontinurano raditi preventivne aktivnosti na ovom polju i da treba raditi sa djecom što ranije kroz radionice koje bi njima bile prilagođene da bi prevenirali usvajanje pogrešnih informacija i stavova u odnosu na ovu problematiku. Radionice sa stručnim službama škola su pokazale da su stručne službe škola dovoljno informisane o ovom problemu ali i dalje imaju predrasude po pitanju mogućnosti liječenja ove problematike što je nakon edukativne radionice jedan dio stručnog osoblja i promjenio.

LITERATURA

American Psychiatric Association, ed. (2022). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition, Text Revision (DSM-5-TR)*. Washington, DC, USA: American Psychiatric Publishing. ISBN 978-0-89042-575-6.

Bilić, V. i Opić, S. (2013). Adolescentsko kockanje: uloga spola, nekih obiteljskih i školskih čimbenika. *Školski vjesnik, 62* (4), 455-478.

Dodig, D., Ricijaš, N. (2014) Obilježja kockanja mladih u Republici Hrvatskoj . *Knjiga sažetaka 4. hrvatskog kongresa socijalnih pedagoga s međunarodnim sudjelovanjem "Izvan granica*". Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 82-83.

Gupta, R.S., Derevensky, J.L.(2008).7–gambling practices among youth: etiology, prevention and treatment. *Adolescent Addiction: Epidemiology, assessment and Treatment***,** p. 207-229.

Jocić E. (2019). *Kockanje i klađenje mladih u Hrvatskoj* .Filozofski fakultet: https:/ urn. nsk. hr/ urn: nbn: hr:142:683684 –pristupljeno dana 13.04.2026

NARKO-NE i KJU Porodično savjetovalište Sarajevo (2016). Ponašajne ovisnosti i ovisnosti o psihoaktivnim supstancama: Rezultati istraživanja o kockanju i korištenju interneta, te navikama konzumiranja cigareta, alkohola i marihuane među djecom i mladima u tri kantona Federacije. Bosne i Hercegovine.Dostupno na: http://www. prevencija. ba/ images/ publikacije/ Rezultati_ istrazivanja 2016_NarkoNe.pdf -pristupljeno dana 11.04.2026

Mandić, S., Lamešić, L. i Ricijaš, N. (2020). Kockanje mladih iz perspektive stručnih suradnika u srednjim školama. *Školski vjesnik, 69* (2), 349-371.

Radetić Lovrić S., Dejanović M., Anđić B., Ružić Milunić G., Plavša I.(2021) *Stavovi učenika i nastavnika o bolestima zavisnosti i njenoj prevenciji u osnovnim školama u Republici Srpskoj*.Društvo psihologa RS,2021.

Torre Robert, Z. Z. (2013). *Kockanje i klađenje-od zabave do ovisnosti.* Zagreb: HSKLA.

NEEDS OF PREVENTIVE EDUCATIONAL PROGRAMS ABOUT GAMBLING IN ELEMENTARY SCHOOLS

Nera Zivlak-Radulović [1,2] , Radomir Topić [3] Maja Tomanić[3]

[1] Psychiatry Clinic, University Clinical Center of the Republic of Srpska, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
[2] Pan-European University "APEIRON" Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
[3] Center for Counseling, Prevention and Recovery from Addiction Banja Luka

Introduction: The Center for Counseling, Prevention and Recovery from Addiction Banja Luka implemented the project "One is Many" in the period from November to December 2025 in 5 elementary schools in Banja Luka.

The aim of the paper is to provide insight into a more detailed picture of the level of awareness and attitudes of elementary school students and elementary school employees about addiction to games of chance. The aim was also to determine the need for future implementation of preventive activities among the population of elementary school students and the way in which they should be implemented.

Method of work: In 5 selected elementary schools in the city of Banja Luka, educational workshops on the topic of games of chance were conducted among students in grades 8 and 9 of these schools, along with educational workshops for teachers. During the workshops, questionnaires were also conducted, which, after the project was completed, were used for statistical data processing and provided us with a deeper insight into the level of information and attitudes of young people on this issue, as well as that of the teaching staff. The research was predominantly frequency-based, although in a few cases we used testing of differences in arithmetic means and correlation. The sample consisted of 666 students in grades 8 and 9 of elementary schools and 55 employees.

Results: The results suggest that young people do not have enough knowledge about games of chance, but also that majority of the information they do have is wrong and stereotypical. We have proven that young people have much more access to games of chance than it is safe. Nevertheless, they showed significant interest in several workshops on the topic of games of chance addiction and other sociopathological phenomena. Teachers also showed that there is significant room for improvement in their knowledge and that the results before and after the workshop had statistically significant differences. When we look at gender, school and experience with casinos, we see that there is a slight connection between gender and experience with casinos, while there is no statistically significant connection with schools.

Keywords: *games of chance, awareness, attitudes, prevention, education*